

**Een verkennend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Ireestraat te
Sint Willebrord, gemeente Rucphen (NB)**

K.A. Hebinck & M. Stiekema

ARC-Rapporten 2010-137

Geldermalsen
2010
ISSN 1574-6887

Colofon

Een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Irenestraat te Sint Willebrord, gemeente
Rucphen (NB)

ARC-Rapporten 2010-137
ARC-Projectcode 2010/383

Tekst
K.A. Hebinck & M. Stiekema
Afbeeldingen
M. Stiekema
Redactie
A.J. Wullink

Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2010

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

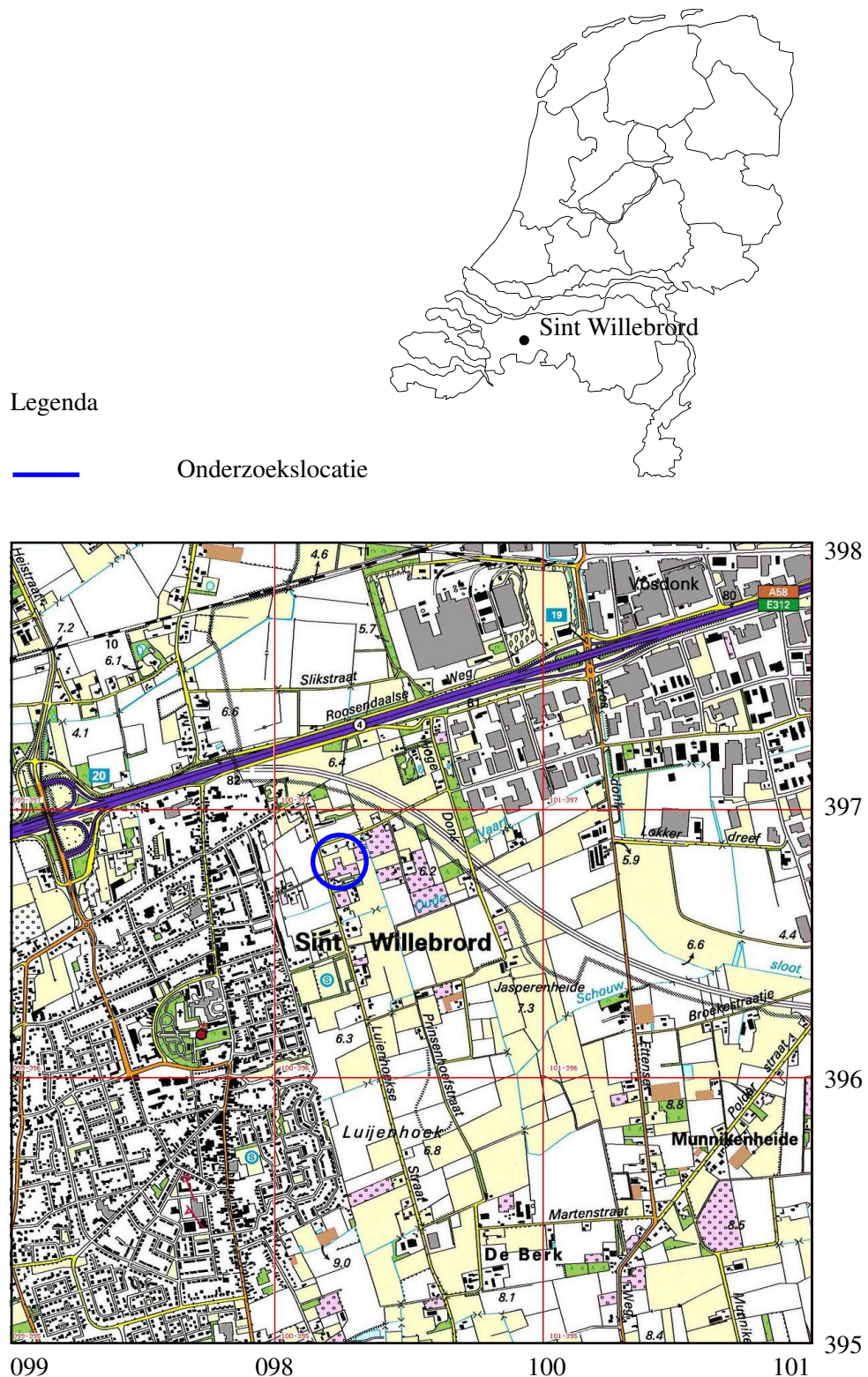
Projectnaam	St. Willebrord, Irenestraat
Projectcode	2010/383
Archisnummer	41431
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Swalmen, dhr. M. Stiekema
Contact	0475-504961, stiekema@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Rucphen,
Contact	0165-349500
Toetsing	Regiobureau Breda, mw. L. Weterings-Korthorst
Contact	076-5294183, l.weterings@breda.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Irenestraat (ong.)
Plaats	St. Willebrord
Gemeente	Rucphen
Provincie	Noord-Brabant
Kaartblad	50A
RD-coördinaten	N: 100243/396835 O: 100257/396790 Z: 100190/396767 W: 100177/396813
Oppervlakte	3.200 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Stramproy met een dek van de Formatie van Boxtel
Geomorfologie	Terrasafzettingen (3L12)
Bodem	Hoge zwarte enkeerdgronden, bestaande uit lemig fijn zand (zEZ23), grondwatertrap VII
Historische situatie	In ieder geval al sinds begin 19e eeuw in gebruik als akkerland
Archeologische verwachting	Hoge trefkans op archeologische resten en/of sporen vanaf het Laat-Paleolithicum

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Swalmen heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een gecombineerd verkennend en karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Irenestraat te St. Willebrord in de gemeente Rucphen (afbeelding 1). Aanleiding tot dit onderzoek vormt de realisatie van twee woning binnen twee toekomstige percelen in het plangebied met een oppervlakte van circa 3.200 m². Voor de woningen zal een gebied met een oppervlakte van circa 200 m² worden bebouwd. De exacte bouwplannen van de woningen zijn nog niet bepaald. Voor de bouwplannen dient een bestemmingsplanwijziging plaats te hebben. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 4 juni 2010 door drs. M. Stiekema van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In juni 2010 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Uit de landschappelijke ligging in een gebied met terrasafzettingsswelingen, op 250 meter ten noorden van een beekdal, blijkt dat het plangebied vanaf het Laat Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. In het algemeen kan echter wel gesteld worden dat op de centrale delen van dekzandruggen over het algemeen voornamelijk archeologische resten uit de Bronstijd - Nieuwe tijd worden aangetroffen, terwijl archeologische resten uit het Laat-Paleolithicum - Neolithicum meer langs en in de beekdalen en langs vennen worden aangetroffen. Bij een tweetal onderzoeken aan de overzijde van de Irenestraat is huttenleem aangetroffen.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van archeologische resten is hoog voor alle perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. De archeologische resten wor-

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Stiekema, M., 2010: *Archeologisch bureauonderzoek Irenestraat (ong.) te St. Willebrord in de gemeente Rucphen*, Econsultancy Rapport 10031199 (conceptversie).

den verwacht onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont. De vondstenlaag is opgenomen onderin het esdek; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het esdek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe sporen en waterputten) worden verwacht tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden (selecteren kansrijke zones, uitsluiten kansarme zones). Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten. Het IVO is uitgevoerd als verkennend booronderzoek.

1.4 Werkwijze

Ten behoeve van het verkennend booronderzoek zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 15 cm op het onderzoeksterrein acht boringen geplaatst tot maximaal 200 cm –mv. De boringen zijn verspreid over het terrein in een grid gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode. Omdat het plangebied begroeid is met gras en daardoor de vondstzichtbaarheid matig tot slecht was ten tijde van het veldonderzoek, is er geen oppervlaktekartering uitgevoerd. (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De boorpuntenkaart is weergegeven in afbeelding 2. De boorstaten van het booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1. In alle boringen werden matig fijne zanden aangetroffen. In boring 1 en 2 is een 10 tot 40 cm dikke laag sterk zandig leem aangetroffen. De bovenste laag van het bodemprofiel bestaat bij alle boringen uit een donker grijs-bruine, zwak humeuze eerdlaag (Aap-horizont). De dikte van deze eerdlaag varieert van 20 cm bij boring 1 tot 60 cm bij boring 6. Bij de boringen 4, 6, 7 en 8 is er onder het eerddek een (deels) intact podzolprofiel aangetroffen. Bij de boringen 4 en 7 was de top van dit podzolprofiel verstoord, bij de boringen 6 en 8 was het podzolprofiel geheel intact. Onder de podzolprofielen is het oorspronkelijke moedermateriaal, de C-horizont, bestaande uit zwak siltige beige-grijze tot gele zandafzettingen aangetroffen.

In de profielen van de boringen 1 en 2 zijn tussen de humeuze eerdlaag en de onverstoorde C-horizont vergraven resten van een oorspronkelijk podzolprofiel aangetroffen. In boring 3 en 5 is geen podzolprofiel aanwezig en gaat de bouwvoor direct over in de C-horizont. De verstoorde bodemlagen kenmerken zich door kleurafwijkingen en -vlekken in de zandafzettingen en door de aanwezigheid van resten steenkool in boring 1, 2 en 3. Bij de boringen 1 en 2 bevat de C-horizont roestvlekken. Dit is de zogenaamde gley-zone (Cg-horizont), het niveau waarbinnen de (hangende) grondwaterspiegel fluctueert. Dit effect hangt waarschijnlijk samen met de aanwezigheid van een dunne leemlaag in boring 1 en 2.

De matig fijne zanden op de locatie zijn eolisch afgezette dekzanden (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden). Uit de boorprofielen van boring 1 en 2 is niet duidelijk aan te tonen of de aangetroffen leemlaag tot de terrasafzettingen van de Formatie van Stramproy of tot de bovenliggende Formatie van Boxtel behoort. Het bodemprofiel in het plangebied is voor een groot deel nog intact. In het bos in het zuidoosten van het plangebied is de bodem nog geheel intact met een intact podzolprofiel onder een esdek. Bij een eerdlaag met een dikte van minimaal 50 cm wordt de bodem geclassificeerd als enkeerdgrond. Binnen het oostelijk deel van het plangebied zijn dus enkeerdgronden aanwezig. In het westelijk deel van het plangebied is de bodem licht verstoord tot een maximale diepte van 70 cm – mv. Binnen dit deel van het plangebied moet de bodem worden geclassificeerd als laarpodzolgrond, doordat het eerddek hier dunner is dan 50 cm.

Tijdens het verkennend booronderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt de planlocatie in een gebied met terrasafzettingen, op 250 m ten noorden van een beekdal, blijkt dat het plangebied vanaf het Laat Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. Bij enkele onderzoeken aan de overzijde van de Irenestraat is huttenleem aangetroffen. De kans op het voorkomen van archeologische resten is hoog voor alle perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. De archeologische resten worden verwacht onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont.

Uit het inventariserend booronderzoek blijkt dat de bodem op de onderzoekslocatie voor een belangrijk deel nog intact is. Vooral in het oostelijk deel is de bodem geheel onverstoord. Hier is onder een dun esdek nog een intact podzolprofiel aanwezig. Binnen dit deel van het plangebied kan de hoge archeologische trefkans worden gehandhaafd. In het westelijk deel is de bodem tot maximaal 70 cm –mv verstoord, waarbij nog resten van een vergraven podzolbodem te zien zijn. Ook binnen dit deel kunnen onder de verstoring nog (diepere) sporen aanwezig zijn, waardoor ook voor dit deel de hoge archeologische trefkans gehandhaafd blijft.

4 Aanbeveling

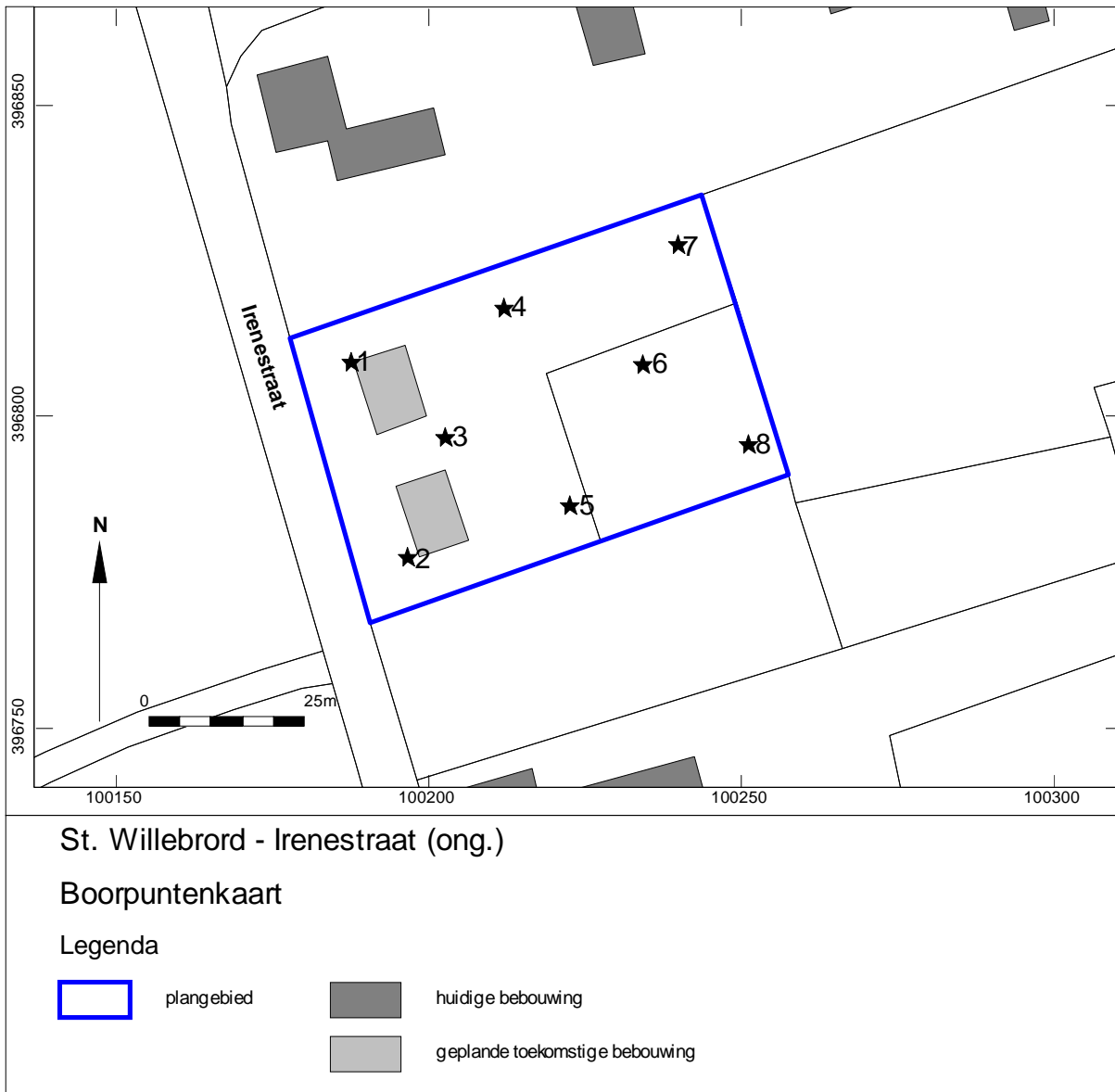
Gezien de hoge trefkans op archeologische resten binnen het gehele plangebied, kunnen er nog archeologische waarden aanwezig zijn, die bedreigd worden door de voorgenomen werkzaamheden. Er zal dan ook archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk zijn om vast te stellen of er sprake is van een archeologische vindplaats binnen de onderzoekslocatie. Geadviseerd wordt om dit vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) binnen het gehele plangebied. Hiervoor dient een Programma van Eisen (PvE) te worden opgesteld, dat voor aanvang van de werkzaamheden moet worden goedgekeurd door het bevoegd gezag, de gemeente Rucphen. Het is aan het bevoegd gezag om op basis van dit advies een selectiebesluit te nemen.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

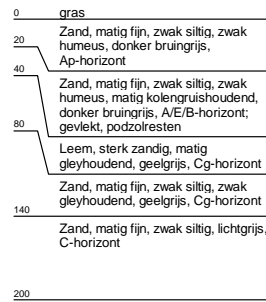
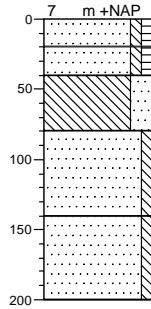

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: M. Stiekema.

Bijlage 1 Boorprofielen

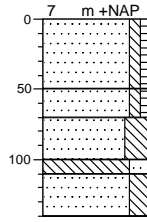
Boring: 1

X: 100188
Y: 396809

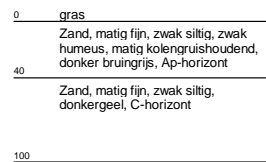
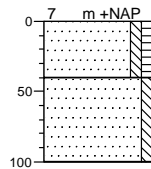
Boring: 2

X: 100197
Y: 396778

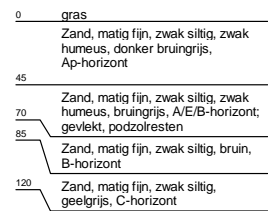
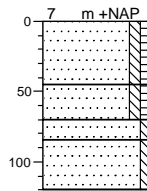
Boring: 3

X: 100203
Y: 396797

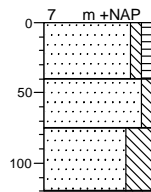
Boring: 4

X: 100212
Y: 396818

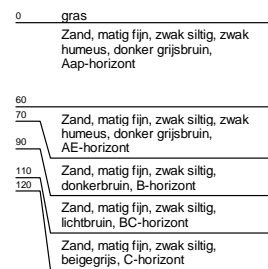
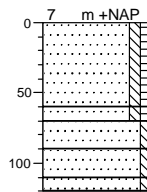
Boring: 5

X: 100223
Y: 396786

Boring: 6

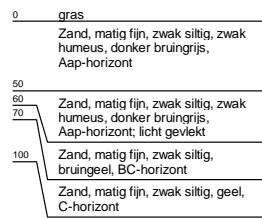
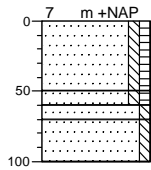
X: 100234
Y: 396808

Bijlage 1 Boorprofielen

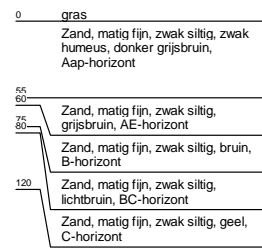
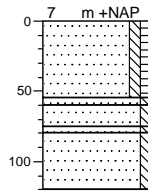
Boring: 7

X: 100240
Y: 396828

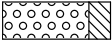
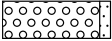
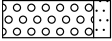
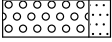
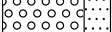
Boring: 8

X: 100251
Y: 396796

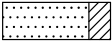
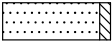
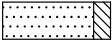
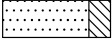
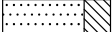

Legenda (conform NEN 5104)

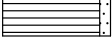

grind

	Grind, siltig
	Grind, zwak zandig
	Grind, matig zandig
	Grind, sterk zandig
	Grind, uiterst zandig

zand

	Zand, kleiig
	Zand, zwak siltig
	Zand, matig siltig
	Zand, sterk siltig
	Zand, uiterst siltig

veen

	Veen, mineraalarm
	Veen, zwak kleiig
	Veen, sterk kleiig
	Veen, zwak zandig
	Veen, sterk zandig

klei

	Klei, zwak siltig
	Klei, matig siltig
	Klei, sterk siltig
	Klei, uiterst siltig
	Klei, zwak zandig
	Klei, matig zandig
	Klei, sterk zandig

leem

	Leem, zwak zandig
	Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

	zwak humeus
	matig humeus
	sterk humeus
	zwak grindig
	matig grindig
	sterk grindig

geur

	geen geur
	zwakke geur
	matige geur
	sterke geur
	uiterste geur

olie

	geen olie-water reactie
	zwakke olie-water reactie
	matige olie-water reactie
	sterke olie-water reactie
	uiterste olie-water reactie

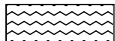
p.i.d.-waarde

	>0
	>1
	>10
	>100
	>1000
	>10000

monsters

	geroerd monster
	ongeroerd monster

overig

	bijzonder bestanddeel
	Gemiddeld hoogste grondwaterstand
	grondwaterstand
	Gemiddeld laagste grondwaterstand
	slib
	water

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.